

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE TAHLİL NİKÂHI

Suat ERDEM^(*)

Öz

İslam hukukuna göre nikâh ile oluşan bağın çözülmesi anlamına gelen talak, evliliği sona erdirmektedir. Kocanın karısını üç kere boşaması halinde ise el-Beynûnetü'l-Kübrâ denilen kesin ayrılık meydana gelmektedir. Üç kere boşanmış kadın ancak, başka bir kişi ile ciddi bir evlilik yaptıktan sonra boşanması veya kocasının ölmesi halinde isterse eski kocası ile yeniden evlenebilir. Yapılan ikinci evliliğin ciddi bir evlilik olması gerekirken maalesef kadını ilk kocasına helal kılmak amacıyla bazı şekli evlilikler yapılmış ve böylece nikâh akdi ciddiyetinden ve hedefinden uzaklaştırılmıştır. Kadını ilk kocasına helal kılmak amacıyla yapılan tahlil nikâhının haramlığı hususunda İslam hukukçuları arasında hemen hemen ittifak oluşmuşken tahlil nikâhının temel ölçütü olan ikinci kocanın kadını ilk kocasına helal kılma niyet ve amacının tespitinde ise ihtilaf söz konusudur. Bazı fakihler, tahlil nikâhının gerçekleşmesi için evlenen ikinci kocada kadını ilk kocasına helal kılma niyetinin bulunmasını yeterli görürken bazıları bu niyeti yeterli görmemekte ve nikâh anında böyle bir niyetin açıkça ortaya konmasını ve zikredilmesini şart koşmaktadır. Bazıları ise böyle bir şartın nikâhin sahipliğini bozmayacağını bilakis şartın kendisinin fasit olacağını ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tahlil Nikâhı, Boşama, Üç Talak.

Tahlil Marriage According to the Islamic Law

Abstract

According to the Islamic Law, the term talaq means dissolving the relation that occurred with Islamic marriage and putting an end to this marriage. When the husband divorces his wife three times, an irrevocable divorce comes into existence named "el-Beynûnetü'l Kübra" between the couple. A woman that had divorced from the same husband three times can only this husband in two circumstances; marrying another man seriously and divorcing or in the event of his current husband's death. Although there is the necessity of a serious marriage in the second marriage, unfortunately there has been some effort to show marriages and this put the Islamic marriage far away from its aim. Even if Islamic Lawyers agreed upon the fact that it is haram to make a woman halal for his first husband with establishing a tahlil marriage, they don't agree on the intention of the second husband who wants to make the woman halal for her first husband which is the main criterion of tahlil marriage. According to some faqihs, when establishing a tahlil marriage, it is necessary for the second husband to have the intention of making the woman halal for her first husband, and the others say that it is not necessary to observe this intention but they stipulate the declaration and the pronouncement of this intention clearly. And some other faqihs believe that such a condition cannot disrupt the validity of Islamic marriage, contrarily they claim that the condition makes itself vicious.

Keywords: Tahlil Marriage, Divorce, The Three Talaq.

*) Yrd. Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü.

Giriş

Hadiste belirtildiği üzere hem Cahiliye döneminde hem de İslam'ın ilk yıllarında evlilik ve boşama konusunda bir sınırlama olmayıp kadınlar bu uygulamadan büyük zararlar görebiliyorlardı. Koca karısını istediği kadar boşayabiliyor ve iddet süresi dolmak üzereyken karısına dönüş yapıyor ve tekrar boşuyordu. Böylece karısını fiilen kocasız hukuken ise kendisine bağımlı tutarak zarar veriyordu. Bunun üzerine “(Dönüş yapılabilir) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek, ya da güzellikle bırakmaktır...” (Bakara, 2/229) ayeti nazil olmuş ve boşamayı üç talak olarak sınırlandırmıştır (Tirmizi, 2002, et-Talâk ve'l-Li'ân, 16).

“Eğer erkek karısını (üçüncü defa) boşarsa, kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helal olmaz. (Bu koca da) onu boşadığı takdirde, onlar (kadın ile ilk kocası) Allah'ın koyduğu ölçüleri gözetebileceklerine inanıyorlarsa tekrar birbirlerine dönüp evlenmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar Allah'ın, anlayan bir toplum için açıkladığı ölçüleridir (Bakara, 2/230)” ayetinde net bir şekilde ifade edildiği üzere kocanın, karısını üç kere boşamasından sonra karısı başka bir koca ile evlenip tekrar boşanmadığı veya kocası ölmediği sürece karısına bir daha dönüş yapması veya karısı ile tekrar evlenmesi mümkün değildir.

Tahlîl nikâhı, üç talakla boşanmış olan kadını kocasına tekrar helal kılmak amacıyla yapılan nikâhtır (İbn Abdilberr el-Mâlikî, 1992, II, 533; eş-Şîrâzî, 2003, II, 713-714; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 48, 72; en-Nevevî, 2005, XVII, 425-428; el-Makdisî, 1995, XX, 405-107; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 158; Zuhaylî, 1992, IX, 375; Ekinci, 2006, X, 1-16; Köse, 1998, s. 475-477). Yapılan bu nikâha Türkçede ise hülle nikâhı denmektedir. (Köse, 1998, s. 475-477).

Biz bu makalemizde, tahlîl nikâhının yapılmasına yol açmasından dolayı önce üç talak ve sonuçları daha sonra da tahlîl nikâhının ayrıntıları üzerinde duracağız.

İslâm Hukukunda Üç Talak ve Sonuçları

Talak, sözlük anlamıyla boşa çıkarmak, aradaki bağı gidermek ve serbest bırakmak anlamında olup (en-Nesefî, 1995, 144) fıkhîta ise nikâh ile oluşan Hukukî bağın çözülmesi demektir (en-Nesefî, 1995, 144-145; Kâsânî, 2003, IV, 210-213; el-Mevsîlî, 2007, III, 121; Zeyle'î, 2000, III, 20-21; Babertî, 2007, II, 376; Seyyîd Sâbık, 2007, II, 327; es-Sâbûnî, (t.y.), I,318-319).

Üç talakla boşama, *el-Beynûnetü'l-Kübrâ* olarak isimlendirilmektedir. Bu durumda “(Dönüş yapılabilir) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek, ya da güzellikle bırakmaktır (Bakara, 2/229)” “Eğer erkek karısını (üçüncü defa) boşarsa, kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helal olmaz (Bakara, 2/230)” ayetlerine binaen ittifakla kadının boşayan kocası ile geçici evlenme yasağı söz konusudur ve bu şekilde boşanan kadın boşayan kocasına haramdır (Şâfiî, 2002, IV, 272; İbnü'l-Münzir, 1983, 82-83; Semerkandî, (t.y.), II, 185; el-Kâsânî, 2003, IV, 403-404; el-Mevsîlî, 2007, III, 150; İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 290; el-Bâbertî, 2007, II, 502-504; Halebî, 2005,

260; Şirbînî, 2009, IV, 57; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 356; Zuhaylî, 1992, IX, 114, 373; Sâğırıcı, 2009, 609; es-Sâbûnî, t.y., I, 339; “el-Fikhu'l-Menhecî”, t.y., II, 134).

Üç talak hakkı ve talak neticesinde kadının iddet beklemesi, taraflara ayrılığın sıkıntı- larını görüp yeniden aile hayatına dönme imkânı vermektedir. Dolayısıyla bu durumu iki kere tadan ve farkına varan koca üçüncü boşama hususunda oldukça dikkatli davranacak ve bundan uzak durmaya gayret gösterecektir (İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 292).

Bir anda üç kere boşama, kocanın pişman olması durumunda karısına tekrar dönme- sine engel olduğu ve kadının o koca için nikâh mahalli olma vasfını ortadan kaldırdığı için her iki tarafa da zarar vermektedir. İslam, kocaya tekrar karısına dönebileceği şekilde bir boşanma imkânı vermişken kişi tekrar karısına dönemeyecek şekilde bu boşanma imkânını kullanmak suretiyle birden fazla boşanma hakkı verilmesinin hikmetine aykırı davranmış olmaktadır (es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 351-352).

Tek seferde üç talak ile yapılan boşamanın geçerli olup olmadığı veya bir anda yapılan üç talakın bir talak olarak mı yoksa üç talak olarak mı geçerli olacağı hususunda ihtilaf söz konusudur. Bazı hukukçular aynı anda yapılan üç talakın geçerli olmadığını söylerken bazı hukukçular ise talakın geçerli olduğunu kabul etmekte fakat aynı anda yapılan üç talakın bir talak mı yoksa üç talak mı olduğunda ihtilaf etmektedirler.

Abdurrahman b. Avf (h.v.32), Tavus b. Keysan (h.v.106), Cabir b. Zeyd, Kurtuba âlimleri ve bir rivayete göre Hz. Ali (h.v.40) ve Zeyd b. Ali'ye (h.v.122) göre aynı anda yapılan üç talak, tek talak olarak geçerlidir (eş-Şevkânî, 2009, IV, 355) Yine Serahsî'nin ifadesine göre, Şia mezhebi aynı anda yapılan üç talakın, bir talak olarak geçerli olduğu kanaatindedir (Serahsî, 2009, VI, 66; ez-Zeyle'î, 2000, III, 26)

İbn Teymiyye (h.v.728), Kur'ân, Sünnet, İcma' ve Kıyas'ta aynı anda yapılan üç ta- lakın geçerli olduğuna dair bir delil bulunmadığını ileri sürmektedir. Yine üç talak ger- çekleştiği takdirde kadının kocası ile evliliğinin haram başkalarıyla ise helal olması gibi ağır sonuçları ileri sürerek aynı anda yapılan üç talakın tek talak olarak geçerli olduğu kanaatindedir (eş-Şevkânî, 2009, IV, 355; es-Seyyîd Sâbık, II, 2007, 354).

İbn Kayyim (h.v.751) ve Şevkânî (h.v.1250) ise üç talakın İslam'ın ilk zamanlarda tek talak olarak kabul edildiğinin İbn Abbas'tan (h.v.68) nakledilen “Hz. Peygamber ile Hz. Ebûbekir (h.v.13) zamanında ve Hz. Ömer'in (h.v.23) ilk iki yılında üç talak bir talak olarak kabul ediliyordu. Hz. Ömer bunu üç talak olarak kabul etti (Müslim, 2010, Kitâbu't-Talâk, 2)” hadisi ile sabit olduğunu, Hz. Ömer'in ilk zamanlar tek talak olarak kabul edilen üç talakı üç talak olarak kabul etmesinin maslahat icabı halkı üç talaktan menetmeye yönelik caydırıcı bir görüş ve fetva olduğunu dolayısıyla Hz. Peygamberin sünnetine uyma söz konusu olunca mezheplerin savunulamayacağı ve yine Hz. Ömer'in sözünün Hz. Peygamberin sözünün yanında bir değeri olmayacağını ileri sürerek aynı anda yapılan üç talakı bir talak olarak kabul etmiştir (İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 914-915; eş-Şevkânî, 2009, IV, 358; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 354).

Tek seferde yapılan üç talakın tek talak olarak geçerli olduğu kanaatinde olan hukuk- çular “(Dönüş yapılabilecek) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek, ya da gü-

zellikle bırakmaktır... (Bakara, 2/229)” ayetini ve “Hz. Peygamber zamanında, Hz. Ebû-bekir zamanında ve Hz. Ömer’in ilk iki yılında üç talak bir talak olarak kabul ediliyordu. Hz. Ömer bunu üç talak olarak kabul etti (Müslim, 2010, Kitâbu’t-Talâk, 2)”, hadisi ile “Rukâne, hanımı Süheyne’yi üç kere boşadı ve durumu Hz. Peygambere haber vererek Allah’a yemin olsun ki ben bununla bir boşamayı kastetmişim. Hz. Peygamberimiz de Allah’a yemin olsun ki sen bununla bir boşamayı kastetmişin dedi. Rukâne yine Allah’a yemin olsun ki ben bununla bir boşamayı kastetmişim dedi. Rasûlullah kadını kocasına geri gönderdi (Ebû Dâvûd, 2001, et-Talak, 14; Tirmizi, 2002, et-Talâk ve’l-Li’ân, 2) hadisini delil olarak kullanmaktadırlar. (İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 50-51; ez-Zeyle’î, III, 2000, 26; eş-Şevkânî, 2009, IV, 356-357; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 353-354).

İslam hukukçularının büyük çoğunluğuna göre ise tek seferde veya aynı temizlik dönemi içinde yapılan üç talak geçerlidir (İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 50-51; eş-Şevkânî, 2009, IV, 355-356; “İslâm ve Toplum”, 2000, 228). Bu görüşte olanlara göre “...(Dönüş yapılabilir) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek, ya da güzellikle bırakmaktır.” (Bakara, 2/229) ayeti üç talakın veya iki talakın bir defada veya ayrı ayrı verilebileceğine işaret etmektedir. Şevkânî’ye (h.v.1250) göre ise bu ayet üç boşamanın tek seferde kabulüne delil olmaktan ziyade meşru boşamanın teker teker olması ve tek seferde olmamasına delildir. (eş-Şevkânî, 2009, IV, 355-356)

Cumhur tek seferde yapılan üç talakı kabul ederken Seddü’z-zerâi’ açısından da konuyu ele aldığını ve insanları üç talaktan caydırma şeklindeki bir maslahatı hedeflediklerini ileri sürmektedir (İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 50-51).

Tek seferde yapılan üç talakı kabul eden hukukçular, Hz. Peygamber, Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer’in ilk iki yılında üç talakın tek talak olarak kabul edildiğini belirten İbn Abbas hadisini farklı şekilde yorumlamaktadırlar. Bu hukukçulara göre bu rivayetler, Hz. Peygamber zamanındaki Müslümanların boşamaları teker teker yaptığını, Hz. Ömer döneminde ise insanların talak haklarını bir anda kullandıklarını haber vermektedir. Ayrıca Hz. Peygamber zamanında “*sen boşun*” sözünü üç kere söyleyenlerin bunu tekit amaçlı söyledikleri kabul edildiği için bu ifade tek talak kabul edilirken Hz. Ömer döneminde söyleyenlerin tekit amaçlı değil farklı boşama anlamında söyledikleri kabul edildiği için birden fazla boşama kabul ediliyordu (ez-Zeyle’î, 2000, III, 26-27; eş-Şirbînî, 2009, IV, 538-540).

Hanefî hukukçulara göre, ayette kadınların iddetleri gözetilerek boşanmaları istendiği için en güzel boşama şekli bir kere boşama veya her bir temizlik döneminde birer kere boşamadır. Talak, huyları uyuşmayan kişilerin evlilik yükünden kurtulması şeklindeki ihtiyaca binaen meşru kılınmıştır. Bu ihtiyaç ise tek talakla karşılanmakta olup birden fazla talak hakkını kullanmaya gerek olmadığı ve bir talakta kişinin pişmanlığına bağlı olarak evliliğine yeniden dönme imkânı varken üç talakta bu imkân ortadan kalktığı için tek seferde yapılan üç talak geçerli olmakla beraber mekruhtur (es-Serahsî, 2009, VI, 5-8; Zemahşerî, t.y., 408-409; Buhârî, 2003, III, 345; el-Mevsîlî, 2007, III, 125-131; ez-Zeyle’î, 2000, III, 24-27; el-Bâbertî, 2007, II, 378-380).

Şafî hukukçular, ayetlerin talakı mübâh kıldığını ve kocanın yetkisinde olan bir durum olduğunu ve kocanın bu yetkisini ister tek seferde isterse ayrı ayrı kullanabileceğini ileri sürerek tek seferde üç talak ile boşamanın haram olmadığını fakat Sünnet'e muhalif ve daha faziletli olan uygulamadan ayrılmak demek olduğunu belirtmektedirler (eş-Şafî, 2002, IV, 199-203, 265-266; Şîrâzî, 2003, III, 27-28; es-Serahsî, 2009, VI, 6; ez-Zemahşerî, t.y., 409-410; Nevevî, 2005, XVIII, s. 210-213; ez-Zeyle'î, 2000, III, 25; el-Bâbertî, 2007, II, 378-380; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 496-502, 538-540; "el-Fikhu'l-Menhecî", t.y., II, 127-128). Şafî hukukçular, bu kanaate ulaşırken Rükâne hadisini delil olarak kabul etmekte ve Hz. Peygamber'in üç talakı yasakladığına dair bir hadisin bulunmadığını ileri sürmektedirler (eş-Şafî, 2002, V, 199-203, 265-266; eş-Şîrâzî, 2003, III, 27-28; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 496-502; "el-Fikhu'l-Menhecî", t.y., II, 127-128).

Tek seferde üç talakla boşamanın haram olup olmadığı ile ilgili İbn Hanbel'den gelen iki farklı rivayet söz konusudur (İbn Kudâme, 1997, X, 330-331; Makdîsî, 1995, XXII, 179-186). Ancak hangi rivayet doğru kabul edilirse edilsin bir anda yapılan üç talak, Hanbelî hukukçulara göre üç talak olarak geçerlidir (İbn Kudâme, 1997, X, 334; el-Makdîsî, 1995, XXII, 187-190).

H.z. Ali, H.z. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd (h.v.32), Malik b. Haris (h.v.37), Ebû Hureyre (h.v.57), Abdullah b. Amr b. As (h.v.65), Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer (h.v.73), Saîd b. Cübeyr (h.v.95), Amr b. Dinar (h.v.126), İmam Nâfi (h.v.169), Mücâhid (v.723), İshak b. Râheveyh (h.v.233) ve Ebû'l-Hasen el-Kerhî'ye (h.v.340) göre tek seferde üç kere boşamak mekruh olmakla beraber geçerlidir (es-Serahsî, 2009, VI, 7; ez-Zeyle'î, 2000, III, 26, 27; eş-Şevkânî, 2009, IV, 355-358).

İbn Hazm (h.v.456), tek seferdeki üç talakın geçerli olduğunu ve Bid'î değil Sünnî bir talak olduğunu kabul etmektedir. O'na göre, Bakara suresi 230. ayetindeki "*onu üçüncü kere boşadığı zaman*" ifadesi farklı zamandaki veya tek seferdeki üç boşamayı kapsamaktadır. Ayet herhangi birisine hasredilemez. Eşini tek seferde üç kere boşayan sahabe Hz. Peygamberimizin bir şey söylemeyip susması İbn Hazm'e göre, böyle bir boşamanın mübâh ve Sünnî bir boşama olduğuna delildir (İbn Hazm, 2003, IX, 384-401).

Sonuç olarak sahabe ve tabiûnun çoğu ile dört mezhep ve Zâhirî mezhebi hukukçuları tek seferde yapılan üç talakın geçerliliğini kabul etmektedirler. Ancak bir talakta kişinin pişmanlığına bağlı olarak evliliğine yeniden dönme imkânı varken bu imkân ortadan kalktığı için üç talak, İbn Hazm hariç diğer hukukçulara göre haklı olarak Sünnet'e aykırı ve mekruh olarak kabul edilmekte ve tavsiye edilmemektedir.

Üç Talakla Boşanmış Kadının İlk Kocasıyla Yeniden Evlenmesinin Şartları

Üç talakla boşanmış bir kadının ilk kocası ile tekrar evlenebilmesi için başka bir koca ile sahih bir evliliğin yapılmış olması ve bu evlilik içinde cinsel birlikteliğin gerçekleşmesi gibi şartların bulunması gerekmektedir.

Boşanmış kadın başka bir erkekle sahih bir nikâhla evlenmiş olmalıdır.

Üç talakla yapılan boşamada, kadının ilk kocasıyla muvakkat evlenme yasağının ortadan kalkarak kadının ilk kocasına helal olabilmesi için başka bir koca ile devamlılık kastedilen ciddi bir evlilik ve bu evliliğin neticelenmesinin gerekliliği hususunda ittifak vardır (eş-Şâfiî, 2002, IV, 357-359; eş-Şîrâzî, 2003, III, 95-97; es-Serahsî, 2009, VI, 9-11; İbn Hazm, 2003, IX, 414-421; Ğazâlî, 1994, 252-259; es-Semerkindî, t.y., II, 185; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 42; İbn Kudâme, 1997, X, 548-551; en-Nevevî, 2005, XVIII, 378-381; el-Makdisî, 1995, XXII, 122-124; el-Mevsîlî, 2007, III, 150; ez-Zeyle'î, 2000, III, 7; İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 292; el-Bâbertî, 2007, II, 503-504; el-Halebî, 2005, 260; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 57, 182; Zuhaylî, 1992, IX, 373; es-Sâğırî, 2009, 664; “el-Fikhu'l-Menhecî”, t.y., II, 30,134-136).

İslam hukukçuları “Eğer erkek karısını (üçüncü defa) boşarsa, kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helal olmaz. (Bu koca da) onu boşadığı takdirde, onlar (kadın ile ilk kocası) Allah'ın koyduğu ölçüleri gözetebileceklerine inanıyorlarsa tekrar birbirlerine dönüp evlenmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar Allah'ın, anlayan bir toplum için açıkladığı ölçüleridir (Bakara, 2/230)” ayetini delil almaktadırlar. Ayette geçen “...kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helal olmaz...” ifadesinde sahih bir nikâhın varlığı gerekli kılınmakta yani kadının bir başka kocayla nikâhlanması ve bu nikâhın da sahih olması kastedilmektedir. Çünkü nikâhın bulunmaması veya fasit olması durumunda erkek, koca olarak isimlendirilemez. Koca sözü ise nikâhın sahihliğini gerektirmektedir. Nikâh fasit olursa kadın ilk kocasına helal olmaz (İbn Hazm, 2003, IX, 414-421; el-Kâsânî, 2003, IV, 403-404; el-Buhârî, 2003, III, 317; ez-Zeyle'î, 2000, III, 162; el-Bâbertî, 2007, II, 503-504; el-Halebî, 2005, 260; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 161; Zuhaylî, 1992, IX, 115-373; es-Sâğırî, 2009, 664)

Üç talakla boşanmış kadın ikinci kocasıyla cinsel ilişkide bulunmuş olmalıdır.

Saîd b. Müseyyeb (h.v.91), “...başka bir koca ile nikâhlanıncaya kadar...(Bakara, 2/230)” ayetindeki nikâh kavramını akit olarak anlamak suretiyle Kur'ân'da sadece nikâh şartı olduğunu ileri sürerek nikâhın kendisi ile tahlîlin gerçekleşeceğini kabul etmekte ve cinsî münasebeti gerekli görmemektedir (el-Kâsânî, 2003, IV, 408; ez-Zeyle'î, 2000, III, 164; el-Bâbertî, 2007, II, 504; eş-Şevkânî, 2009, IV, 391; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 161). Yine Hariciler, Şia ve Davud ez-Zâhirî de (h.v.270) kadının ilk kocasına helal olması için ikinci evliliğinde cinsî münasebetin şart olmadığını kabul etmektedirler (ez-Zeyle'î, 2000, III, 164).

İslam hukukçularının büyük çoğunluğu ise ikinci koca ile yapılan nikâhın üç kere boşanmış kadını ilk kocası ile tekrar evlenebilir duruma getirmesi için bu nikâhla beraber cinsî münasebetin şart olduğunu ileri sürmektedir (eş-Şâfiî, 2002, IV, 357-358; Sahnûn b. Sa'id, 1994, II, 211; eş-Şîrâzî, 2003, III, 95-97; İbn Hazm, 2003, IX, 414-421; es-Serahsî, 2009, VI, 9-11; el-Ğazâlî, 1994, 252-259; el-Kâsânî, 2003, IV, 403-404; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 42; el-Buhârî, 2003, III, 317; İbn Kudâme, 1997, X, 548-551; el-Mevsîlî,

2007, III, 150; ez-Zeyle‘î, 2000, III, 162-165; en-Nevevî, 2005, XVIII, 378-381; el-Makdisî, 1995, XXII, 122-124; İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 292, 914; el-Bâbertî, 2007, II, 503-504; el-Halebî, 2005, 260; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 57-182; “el-Fikhu‘l-Menhecî”, t.y., II, 30, 134-136; Zuhaylî, 1992, IX, 114).

“...Kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helal olmaz... (Bakara, 2/230)” ayetindeki “*nikâh*” kelimesi mücerret nikâh akdini değil fiili evliliği yani cinsel ilişkiyi; “*başka bir kocayla*” ifadesi ise cinsî münasebetin zina şeklinde değil kocası ile olmasını ortaya koymaktadır (eş-Şâfî, 2002, IV, 357-358; eş-Şîrâzî, 2003, III, 95-97; es-Serahsî, 2009, VI, 9-11; el-Ğazâlî, 1994, 252-259; el-Kâsânî, 2003, IV, 403-404, 408; el-Buhârî, 2003, III, 317; en-Nevevî, 2005, XVIII, 378-381; el-Mevsîlî, 2007, III, 150; ez-Zeyle‘î, 2000, III, 162-163; el-Bâbertî, 2007, II, 503-504; el-Halebî, 2005, 260; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 57, 182; Zuhaylî, 1992, IX, 256; es-Sâbûnî, t.y., I, 339-340; “el-Fikhu‘l-Menhecî”, t.y., II, 134-136; Köse, 1998, s. 475-477).

H.z. Aişe'nin (h.v.56) rivayet ettiği “Rifa‘a el-Kurazi'nin karısı H.z. Peygamber'e gelerek: “Rifa‘a'nın nikâhındaydım. Beni boşadı. Ondan sonra Abdurrahman b. Zübeyr'le evlendim. Onda bulunan nesne elbisenin saçığı gibidir” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah kendisine, “Rifa‘a'ya dönmek mi istiyorsun? Hayır, Sen onun (ikinci kocanın) balcağızından, o da senin balcağızından tatmadıkça ilkinde dönemezsin (Malik b. Enes, 2005, Kitâbu't-Talâk, 7; Buhari, 2010, et-Talâk, 4, 37; Müslim, 2010, Kitâbu'n-Nikâh, 17; Tirmizi, 2002, en-Nikâh, 27)” hadisine göre “*balcağız*” ifadesi cinsî münasebet anlamına gelmekte olup kadının birinci kocasına geri dönebilmesi için ikinci kocası ile cinsel ilişkide bulunmuş olması gerektiğine dair işaret vardır (es-Serahsî, 2009, VI, 9-11; en-Nesefî, 1995, 147; el-Kâsânî, 2003, IV, 408-410; el-Bâbertî, 2007, II, 504; eş-Şevkânî, 2009, IV, 390-391; es-Seyyid Sâbık, 2007, II, 160-161; “el-Fikhu‘l-Menhecî”, t.y., II, 30; Zuhaylî, 1992, IX, 114-115; es-Sâğırî, 2009, 664).

Hadiste ifade edildiği üzere H.z. Peygamber, kadının ilk kocasına helal olmasını her ikisinin de birbirinin balcağızından tatmasına bağladığı için balcağız ifadesi cinsel ilişkinin kadının fercinden olması gerektiğini ortaya koymaktadır (eş-Şâfî, 2002, IV, 358-359; İbn Hazm, IX, s. 414-421; eş-Şîrâzî, 2003, III, 95-97; el-Ğazâlî, 1994, 252-259; İbn Kudâme, 1997, X, 548-551; en-Nevevî, 2005, XVIII, 378-381; el-Makdisî, 1995, XXII, 122-124; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 182; eş-Şevkânî, 2009, IV, 391; Zuhaylî, 1992, IX, 115, 374).

Kadının ilk kocası ile olan evlilik yasağının bitmesi için cinsel ilişki yeterli olup inzâl şart değildir (el-Kâsânî, 2003, IV, 411; el-Buhârî, 2003, III, 317; eş-Şîrâzî, 2003, III, 95-97; el-Ğazâlî, 1994, 252-259; İbn Kudâme, 1997, X, 548-551; en-Nevevî, 2005, XVIII, 378-381; el-Mevsîlî, 2007, III, 150; ez-Zeyle‘î, 2000, III, 164; el-Bâbertî, 2007, II, 503-504; el-Halebî, 2005, 260; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 182; Zuhaylî, 1992, IX, 115, 374). Ancak Hasan-ı Basrî (h.v.110) hadisteki “*عسليته*” kavramını inzâl olarak kabul ettiği için inzâlin bulunmasını gerekli görmektedir (İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 42; ez-Zeyle‘î, 2000, III, 164-165; eş-Şevkânî, 2009, IV, 391). Fakat İbn Battâl (h.v.449), Hasan-ı Basrî'nin bu

görüşü ile diğer âlimlere muhalefet ederek tek kaldığını söylemektedir (eş-Şevkânî, 2009, IV, 391). Malikîlere göre de inzâl şartı aranmaktadır. (İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 72-73; el-Bâbertî, 2007, II, 504; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; es-Sâbûnî, t.y., I, 341; Zuhaylî, 1992, IX, 116, 375).

Malikî ve Hanbelî hukukçular ile İbn Hazm'e göre, tahlîl için o esnada cinsel ilişkinin helal olması lazımdır. Mesela kadın hayız, nifâs halinde veya her ikisi ya da biri ihramlı iken cinsel ilişki haram olduğu için bu cinsel ilişki kadını eski kocasına helal hale getirmez (İbn Abdilberr, 1992, II, 533; İbn Hazm, 2003, IX, 414-421; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 72-73; İbn Kudâme, 1997, X, 550-551; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; es-Sâbûnî, t.y., I, 341; Zuhaylî, 1992, IX, 116, 375). Şafîî ve Hanefî hukukçulara göre ise o esnada cinsel ilişkinin helal olması şart değildir. Kadın hayızlı veya ihramlı ya da kocası ihramlı veya oruç iken yapılan cinsî münasebet tahlîl için yeterlidir (el-Buhârî, 2003, III, 317; ez-Zeyle'î, 2000, III, 164-165; eş-Şirbînî, 2009, IV, 184).

Sonuç olarak koca tavsiye edilmeyen bir şekilde üç boşama hakkını kullandığı ve geçici evlilik yaşadığını kendisi oluşturduğu için üç talakla boşanan kadının ilk kocası ile evlenmemesi koca için bir yaptırımdır. Buna göre, kadının kendisine helal olması için başkası ile evlenmesi ve cinsî münasebette bulunması şart koşulmuştur. Böylece insan tabiatının sevmediği bir şart ileri sürülerek ilk koca üç talak ile karısını boşamaktan menedilmeye çalışılmaktadır.

Tahlîl Nikâhı ve Sonuçları

Tahlîl nikâhının haramlığı hususunda İslam hukukçuları arasında çoğunlukla ittifak mevcut olup bu görüşte olan fıkıhçılar, “Allah’ın Resulü, tahlîl nikâhı yapana da kendisi için tahlîl nikâhı yapılan da lanet etti (Tirmizi, 2002, en-Nikâh, 28)” şeklindeki İbn Mes’ud’un (h.v.32) ve “Allah’ın Resulü kiralık teke kimdir, size söyleyeyim mi? dedi. Dediler ki: “Evet ya Resulellah”. Buyurdular ki: “O muhallil (helal kılan)dır. Allah helal kılana da kılınana da lanet etsin (İbn-i Mâce, (t.y.). Kitabu'n-Nikâh, 33)” şeklinde Ukbe b. Amir’in (h.v.58) rivayet ettiği hadisleri tahlîl nikâhının haramlığını ortaya koymak için delil olarak kullanmaktadırlar (Sahnûn b. Sa'id, 1994, II, 211; İbn Abdilberr el-Mâlikî, 1992, II, 533; eş-Şevkânî, 2009, IV, 217-220, 391; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 158-159; es-Sâbûnî, t.y., I, 341; Zuhaylî, 1992, IX, 93, 117, 376).

Malikî, Şafîî, Hanbelî, Zahirî hukukçularına ve Ebû Yusuf (h.v.183), İmam Ebû Sevr (h.v.204) ve İmam Evzaî'ye (h.v.157) göre, süreli bir nikâh olmasından veya nikâhın sürekliliğini engelleyen bir şartın ileri sürülmesinden dolayı Mut'a nikâhına benzediği ve ciddi ve arzu edilen bir şekilde yapılmadığı için tahlîl nikâhı batıldır. Nikâhın bir süre ile sınırlandırılması ifsat sebebidir ve fasit nikâhla tahlîl gerçekleşmez. Bu durumda cinsî beraberlik olsun veya olmasın taraflar tefrik olunurlar (eş-Şâfîî, 2002, IV, 117-119; Sahnûn b. Sa'id, 1994, II, 211; İbn Abdilberr el-Mâlikî, 1992, II, 533; İbn Hazm, 2003, IX, 422, 429-436; eş-Şîrâzî, 2003, II, 713-714; es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 404-405; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 48, 72; İbn Kudâme, 1997, X, 49-55; en-Ne-

vevî, 2005, XVII, 425-428; el-Makdisî, 1995, XX, 405-407, 410-411; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; el-Bâbertî, 2007, II, 505-506; el-Halebî, 2005, 260; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 183-184; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220, 391; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 158-160; es-Sâğircî, 2009, 665; Zuhaylî, 1992, IX, 116-117, 375-376).

Sahabenin, tahlîl amaçlı nikâhları zina kabul ettiğine dair “İbn Ömer’e kadını eski kocasına helal kılıcı nikâhtan soruldu. O, nikâhın zina olduğunu söyledi.”; “Hz. Osman’a üç kere boşanmış bir kadını eski kocasına tekrar helal kılmak amacıyla evlenen adamın hükmü soruldu. Hz. Osman bu ikisini tefrik etti ve kadına, ancak hilesiz ve rağbet nikâhından sonra eski kocasına dönebileceğini söyledi.”; “Bana (Hz. Ömer) muhallil ve kendisi için hülle nikâhi yapılan kişi getirmeyin. Ben o ikisini recmederim (Beyhakî, h.1344, Kitabu’n-Nikâh, 189)” şeklindeki rivayetleri tahlîl nikâhının haramlığında delil olarak kabul etmektedirler (İbn Kudâme, 1997, X, 49-53). Hadislerde geçen “*muhal-lil*” ve “*muhallem leh*” kavramlarından bu nikâhın helal kılıcı olduğunun anlaşılması gerektiği bilakis helalliğin gerçekleşmeyeceği bir ortamda helalliğe niyetlenen kişilerin bulunmasından dolayı bu kavramların kullanıldığını ileri sürmektedirler. Tahlîl nikâhi hakikaten helal kılıcı olsaydı muhallil sayılan ikinci koca hadislerde lanetlenmezdi (İbn Kudâme, 1997, X, 54-55; el-Makdisî, 1995, XX, 412-414).

İmam Malik (h.v.179), “...*Allah muhallili lanetlesin* (İbn Mace, t.y., Kitabu’n-Nikâh, 33)” hadisindeki lanet ifadesini yasaklama olarak anlamakta ve akdın fesadı olarak değerlendirmekte böylece nikâhın geçersiz olduğunu ileri sürmektedir (İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 48, 72).

Ebû Hanife (h.v.150) ve İmam Züfer (h.v.150), tahlîl nikâhının sahih olmakla beraber “Allah’ın Resulü, tahlîl nikâhi yapana da kendisi için tahlîl nikâhi yapılan da lanet etti (Tirmizi, 2002, en-Nikâh, 28)” hadisinden dolayı tahrimen mekruh olduğu görüşündedir (el-Buhârî, 2003, III, 318; el-Halebî, 2005, 260). Nikâh sırasında ileri sürülen helal kılma şartı, nikâhtaki sükûnet bulma, nesil yetiştirme ve iffet kazanma gayelerine ters düşen bir durum olduğu için fasit bir şarttır. Ancak tahlîl nikâhında ileri sürülen bu fasit şart, nikâhi fasit kılmadığı için nikâh sahih kabul edilmekte buna bağlı olarak da ikinci kocanın bu şartlı nikâhi hadiste de ifade edildiği üzere helal kılıcılık özelliğine sahip olmaktadır. Ayrıca hadisteki lanetleme ifadesi nikâhın olmaması yönünde bir yasaklama değildir (İbn Hazm, 2003, IX, 431; es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 404-408; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; el-Bâbertî, 2007, II, 505-506; Zuhaylî, 1992, IX, 116, 376; es-Sâğircî, 2009, 664).

İmam Muhammed (h.v.189), İbn Ebi Leyla (h.v.148) ve Süfyân es-Sevrî (h.v.161) ise tahlîl nikâhının sahih olduğu ancak kadının ilk kocaya helal olmayacağı görüşündedir. Bu Nikâh vakitli nikâh olmayıp sürekli bir nikâhtır. Ancak helal kılma şartı Allah’ın tehir ettiği bir şeyi acele elde etme anlamına geldiği için helal kılma amacı gerçekleşmez fakat nikâh sahih olarak kalır (es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 405; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 72; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; el-Bâbertî, 2007, II, 505-506; el-Halebî, 2005, 260; Zuhaylî, IX, 1992, 376; es-Sâğircî, 2009, 665).

Tahlil niyetini nikâh esnasında açıklamadan yapılan evlilik

Tahlil nikâhının gerçekleşmesinde, boşanan kadının veya ilk kocanın niyetine değil ikinci kocanın niyetine itibar edilir. Karısından ayrılma veya elinde tutma yetkisine sahip olan ikinci kocanın tahlil niyeti yoksa bu nikâh ittifakla geçerlidir ve hadisin lanet kapsamına girmez. Eğer tahlil niyetiyle evlenirse ikinci koca laneti hak eder ve muhallil olur. Karının veya ilk kocanın bu tür yetkisi bulunmadığı yani nikâhı etkileme yetkisi bulunmadığı için tahlil nikâhında da etkileri yoktur (İbn Abdilberr el-Mâlikî, 1991, II, 534; İbn Hazm, 2003, IX, 436; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 48, 72; İbn Kudâme, 1997, X, 53; el-Makdisî, 1995, XX, 410-411; İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 739; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220). Hz. Aişe'nin rivayet ettiği Rifa'a el-Kurazi'nin karısı ile ilgili hadiste de belirtildiği üzere eski kocasına dönme niyetini ortaya koyan kadına Peygamberimizin ancak cinsî münasebetten sonra dönebileceğini söylemesi kadının niyetinin tahlile engel olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır (İbn Hazm, 2003, IX, 432-436).

Her üç kişinin de niyetinin tahlil nikâhında belirleyici olduğu şeklinde görüşler mevcut olmasına rağmen bu görüşler fıkıhçılar tarafından dikkate alınmamıştır (İbn Abdilberr el-Mâlikî, 1992, II, 534).

Tahlil nikâhının gerçekleşmiş sayılması için temel kıstas olarak kabul edilen, kadını ilk kocasına helal kılma niyet ve amacının tespitinde fakihler arasında farklı görüşler söz konusudur. Bazı fakihler tahlil nikâhının gerçekleşmesi için evlenen ikinci kocada, kadını ilk kocasına helal kılma niyetinin bulunmasını yeterli görürken bazıları ise bu niyeti yeterli görmemekte ve nikâh anında böyle bir niyetin açıkça ortaya konmasını ve zikredilmesini şart koşmaktadırlar. Bazıları ise böyle bir şartın nikâhın sahihliğini bozmayacağını bilakis şartın kendisinin fasit olacağını ileri sürmektedir.

Kadını ilk kocasına helal kılma amacının tespitindeki farklı anlayışlara paralel olarak hadiste geçen “*muhallil*” kavramı farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bazı hukukçulara göre muhallil kavramı, üç talak ile boşanmış kadını ilk kocasına helal kılmak amacıyla ve amacını bizzat nikâh esnasında açıklayarak evlenen erkeği kastetmektedir (eş-Şîrâzî, 2003, II, 713-714; en-Nevevî, 2005, XVII, 425-428; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220; es-Sâbûnî, t.y., I, 340). Bu hukukçulara göre ikinci koca ciddi olarak değil de ilk kocaya helal kılmak amacı ile evlendiği için laneti hak etmektedir (İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 292). Mesela İbn Hazm'e göre, hadis bütün muhalliller hakkında umumi değildir. Burada başkasına haram olanı helal kılmayı kasteden muhalliller kastedilmektedir. Dolayısıyla hadis nikâhta helal kılma şartını ortaya koyanlar için varit olmuştur. Tahlil niyeti bulunmayan ikinci koca bu hadisin kapsamında değildir. Buna göre nikâhın tahlil nikâhı olmasındaki temel kıstas ikinci kocanın evlendiği kadını ilk kocasına tekrar helal kılma niyetini nikâh esnasında beyan etmesidir (İbn Hazm, 2003, IX, 432-436; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220). Çünkü kişinin içindeki niyete göre değil dışarıya yansıyana göre akitler gerçekleşir.

Tahlil nikâhında ilk kocanın niyetinin bir önemi olmamasına rağmen hadisteki ifadeye göre laneti hak etmesinin sebebi ise ikinci kocanın tahlil nikâhı yapmasında katkısının bulunması veya böyle bir evlilikten sonra boşanan karısına tekrar dönmesidir. Çünkü bu

nikâh helal kılmadığı için zina etmiş ve haram işlemiş olmaktadır (el-Kâsânî, 2003, IV, 406-407; İbn Kudâme, 1997, X, 53; el-Makdisî, 1995, XX, 410-411; İbn Kayyim el-Cevzî, 2004, 292, 739).

Şart koşulmayan mücerret niyetler muamelelerde geçerli olmadığı ve nikâhın şartları zahirde gerçekleştiği için Hanefî, Şafî, Zahirî hukukçuları ve Ebû Sevr, lanet bildiren hadisleri nikâhta tahlîlin şart koşulmasına hamlederek nikâh esnasında şart koşulmadıkça tahlîl niyetinin bulunmasını nikâhın sahihliğine engel görmemekte ve nikâhın tahlîl nikâhı olmasını kabul etmemektedirler. Nikâhta söylenmeyen ancak kişinin içinde tuttuğu niyete itibar edilmez. Buna göre hadiste lanetlenen muhallil bizzat nikâh akdinde kadınla tahlîl amacıyla evlendiğini ve sonra boşayacağını söyleyerek evlenen kişidir. Bu nikâh ile kadın ilk kocasına helal olur (eş-Şâfiî, 2002, IV, 117-119; İbn Hazm, 2003, IX, 430-431; eş-Şîrâzî, 2003, II, 713-714; es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 404; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 48, 72; el-Buhârî, 2003, III, 318; en-Nevevî, 2005, XVII, 425-428; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 84, 184-185; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 160; es-Sâğircî, 2009, 665; Zuhaylî, 1992, IX, 93, 376).

İbn Hazm'e göre, birinci koca ikinci kocayı tahlîl nikâhı için teşvik etse bile ikinci koca akitte şart kosmadan evlenirse böyle bir durum caizdir ve bu nikâh kadını ilk kocasına helal kılar. Ancak ikinci koca karısını boşamak zorunda değildir. İsterse boşar isterse elinde tutar (İbn Hazm, 2003, IX, 422).

Bazı hukukçular ise muhallil kavramını, nikâhta açıklamasa bile kadını ilk kocasına helal kılmak amacıyla kadınla evlenen ikinci koca şeklinde yorumlayarak tahlîl nikâhının gerçekleşmesi için sadece tahlîl niyetinin bulunmasını yeterli görmekteydiler. Sahabeden Hz. Ömer, Hz. Osman ve İbn Ömer bu görüştedir. Nikâhta hedeflenen hiçbir amacın böyle bir evlilikte bulunmamasından dolayı İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevzî de böyle bir nikâhın tahlîl nikâhı olduğu kanaatindedir. Yine İmam Malik (h.v.179), İbn Hanbel (h.v.241), Süfyân es-Sevrî Hasan el-Basrî, İbrahim en-Nehâî (h.v.96), Leys bin Sa'd (h.v.175) ve Abdullah b. Mübârek (h.v.181) de sadece niyetin bulunmasını tahlîl nikâhının gerçekleşebilmesi için yeterli görmekteydiler (es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 159-160).

Malikî ve Hanbelî hukukçulara ve İmam Evzaî'ye göre de nikâh anında kadını birinci kocasına helal kılma niyeti açıklanmasa bile tahlîl niyetinin bulunması halinde nikâh, tahlîl nikâhı olmakta ve feshedilmesi gereken haram ve batıl nikâh kabul edilmektedir. Ayrıca bu nikâhtan sonra kadın birinci kocasına da helal olmamaktadır (İbn Hazm, 2003, IX, 429-430, 436; İbn Kudâme, 1997, X, 49-55; el-Makdisî, 1995, XX, 405-411; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 158; Zuhaylî, 1992, IX, 117, 376).

Tahlîl niyetini nikâh esnasında açıklayarak yapılan evlilik

İkinci koca nikâh esnasında tahlîl niyetini açıkça belli ederse Hanefî hukukçularının bir kısmı hariç bu nikâh, ittifakla tahlîl nikâhı kabul edilmektedir (eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220; es-Sâbûnî, t.y., I, 341).

İkinci kocanın karısı ile münasebette bulunduğu zaman aralarında nikâhın kalmaması şartıyla veya onu ilk kocasına helal kılmak şartıyla yaptığı nikâh Maliki, Şafii, Hanbeli, Zahiri hukukçularına ve Ebû Yusuf ve İmam Ebû Sevr'e göre muvakkat nikâh manasında olduğu için fasittir (eş-Şâfi, 2002, IV, 117-119; İbn Hazm, 2003, IX, 422, 432-436; eş-Şîrâzi, 2003, II, 713-714; es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 404-405; en-Nevevî, 2005, XVII, 425-428; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; el-Bâbertî, 2007, II, 505-506; el-Halebî, 2005, 260; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 183-184; eş-Şevkânî, 2009, IV, 218-220; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 160; es-Sâğircî, 2009, 665; Zuhaylî, 1992, IX, 116-117, 375-376).

Nikâh esnasında açıklanmayan niyetin, tahlîl nikâhında etkisi bulunmadığını ancak şart koşulan niyetin tahlîl nikâhına sebebiyet verdiğini ileri süren hukukçular ile Ebû Hanife ve İmam Züfer hadisteki “*muhallil*” ifadesini akit esnasında açıkça tahlîl niyetiyle evlendiğini ve sonra boşayacağını belirterek evlenen kişi olarak yorumlamakta; “*Allah lanet etsin*” ifadesinin ise tahlîl şartıyla yapılan nikâhlar için geçerli olduğunu ileri sürmektedirler (İbn Hazm, 2003, IX, 422, 432-436; es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 404-408; el-Buhârî, 2003, III, 318; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; el-Bâbertî, 2007, II, 505-506; el-Halebî, 2005, 260; es-Sâğircî, 2009, 664; Zuhaylî, 1992, IX, 116, 376).

Fakat Ebû Hanife ile İmam Züfer hadisteki lanetleme ifadesini nikâhın olmaması yönünde bir yasaklama olarak görmedikleri için bu şekildeki nikâhları sahih kabul etmektedirler. Ancak “*Allah'ın Resulü hüülle yapana ve kendisi için hüülle yapılan lanet etti* (Tirmizi, 2002, en-Nikâh, 28)” hadisinden dolayı da bu nikâhın tahrimen mekruh olduğunu söylemektedirler (İbn Hazm, 2003, IX, 431; es-Serahsî, 2009, VI, 10-12; el-Kâsânî, 2003, IV, 404-408; el-Buhârî, 2003, III, 318; el-Mevsîlî, 2007, III, 150-151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 165; el-Bâbertî, 2007, II, 505-506; el-Halebî, 2005, 260; Zuhaylî, 1992, IX, 116, 376; es-Sâğircî, 2009, 664).

Tahlîl nikâhının ilk kocanın talakını silmesi

Üç talaktan sonra ikinci koca ile yapılan evliliğin ilk kocanın talaklarını sileceğinde ittifak söz konusu olup akitten sonra kadının ilk kocasına üç talak hakkı ile geri dönebilir (eş-Şâfi, 2002, IV, 359-361; İbn Hazm, 2003, X, 13-15; eş-Şîrâzi, 2003, III, 97; el-Kâsânî, 2003, IV, 412; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 73; el-Mevsîlî, 2007, III, 151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 166-167; el-Bâbertî, 2007, II, 506-507; el-Halebî, 2005, 260-261; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 492-493; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 361; es-Sâğircî, 2009, 665; Zuhaylî, 1992, IX, 377).

İkinci evliliğin üçten az talakları silip silmeyeceği hususunda ise ihtilaf mevcut olup sileceği ve silmeyeceği şeklinde iki ana görüş mevcuttur.

Ebû Hanife ve Ebû Yusuf'a göre, ikinci evlilik üç talaka bağlı sonuçları kaldırdığı gibi üçten az olan talak sonuçlarını da kaldırmakta yani üç talakı sildiği gibi üçten az olan talakları daha evleviyetle silmektedir. Kadın ilk kocasına döndüğü takdirde yeniden üç

talak hakkı ile dönmüş olur (el-Mevsîlî, 2007, III, 151; ez-Zeyle'î, 2000, III, 166-167; el-Bâbertî, 2007, II, 506-507; el-Halebî, 2005, 260-261; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 361; Zuhaylî, 1992, IX, 378). Sahabeden İbn Abbas, İbn Ömer ve İbn Mes'ûd da bu görüştedir. (ez-Zeyle'î, 2000, III, 166-167; el-Bâbertî, 2007, II, 506-507).

Şafî ve Hanbelî mezhebi hukukçuları, İbn Hazm, İmam Muhammed, İmam Züfer ve İmam Malik'e göre ise ikinci evlilik üç talakı sildiği halde üçten az olan talakları silmez. Kaç talak hakkı kalmışsa kadın o hakla ilk kocasına geri döner (eş-Şâfiî, 2002, IV, 359-361; İbn Hazm, 2003, X, 13-15; eş-Şîrâzî, 2003, III, 97; el-Kâsânî, 2003, IV, 412; İbn Rüşd el-Hafîd, 1985, II, 73; el-Mevsîlî, 2007, III, 151; el-Bâbertî, 2007, II, 506; ez-Zeyle'î, 2000, III, 166; eş-Şîrbînî, 2009, IV, 492-493; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 361; Zuhaylî, 1992, IX, 377). Sahabeden Hz. Ömer, Hz. Ali, Übeyy b. Kab (h.v.30), İmran b. Hüseyin (v.672), Ebû Hureyre, Zeyd b. Sabit (h.v.45), Muaz b. Cebel (h.v.18) ve tabiûndan Saîd b. Müseyyeb ve Hasan el-Basrî de bu görüştedir (el-Halebî, 2005, 261; ez-Zeyle'î, 2000, III, 166; el-Bâbertî, 2007, II, 506; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 359). Bu görüşte olan hukukçular, üç kere boşanmış kadının başkası ile evlenmediği sürece ilk kocası ile evlenemeyeceğini belirten "Eğer erkek karısını (üçüncü defa) boşarsa, kadın, onun dışında bir başka kocayla Nikâhlanmadıkça ona helal olmaz (Bakara 2/230)" ayetini, ikinci evliliğin sadece helalliğin ortadan kalktığı zamanlarda helalliği geri getirdiği şeklinde yorumlayarak üçten az boşamalarda helallik ortadan kalkmadığı ve haramlık oluşmadığı için oluşmayan bir haramlığın ortadan kaldırılması da söz konusu olamaz şeklinde görüş belirtmektedirler. Dolayısıyla talakların silinmesi için üç boşamanın gerçekleşmiş olması gerekmektedir (eş-Şâfiî, 2002, IV, 359-361; İbn Hazm, 2003, X, 13-15; el-Kâsânî, 2003, IV, 412; el-Mevsîlî, 2007, III, 151; el-Bâbertî, 2007, II, 506; es-Seyyîd Sâbık, 2007, II, 361). Yine üçten az boşamalarda kadının ilk kocasına helal olması için başka birisiyle evlenmesine ve onunla cinsî münasebete ihtiyacı yoktur (Zuhaylî, 1992, IX, 377). Bundan dolayı da üç talak sonrasında gelen evlilik üç talakı sildiği halde üç talaktan önce yapılan evlilik, talakları silmemektedir.

Sonuç

İslam, kocaya tekrar karısına dönebileceği şekilde bir boşanma imkânı vermişken kişi tekrar karısına dönemeyecek şekilde bu boşanma imkânını kullanmak suretiyle birden fazla boşanma hakkı verilmesinin hikmetine aykırı davranmış olacağı için tek seferde yapılan üç talakın tek talak olarak geçerli olmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Üç talakın meydana getirdiği, kadının ilk kocasıyla muvakkat evlenme yaşağının ortadan kalkarak kadının ilk kocasına tekrar helal olabilmesi için başka bir koca ile devamlılık kastedilen ciddi bir evlilik ve bu evliliğin neticelenmesinin gerekliliği açıktır. Bundan dolayı da kadının tekrar eski kocasına geri dönüşünü helal kılmak amacıyla yapılan ve tahlîl nikâhı olarak isimlendirilen bazı şeklî evliliklerin geçerli olmadığı ve kadını ilk kocası ile evlenebilir duruma getirmediği kanaatindeyiz.

İkinci koca ile yapılan nikâhın üç talakla boşanmış kadını ilk kocası ile tekrar evlenebilir duruma getirmesi için bu nikâhla beraber cinsî münasebet şart olup bunun aksini ileri

süren görüşlerin isabetli olmadığı kanaatindeyiz.

Tahlîl nikâhının gerçekleşmesinde ilk kocasından boşanan kadının veya ilk kocanın niyetine değil ikinci kocanın niyetine itibar edilir. İkinci kocanın nikâh esnasında tahlîl niyetini açıkça belli etmesi nikâhın, tahlîl nikâhı olması için yeterlidir.

Tahlîl nikâhı yapan kişilere Allah'ın lanet ettiğini bildiren hadisler, nikâhta tahlîlin şart koşulmasına hamledilmeli ve nikâh esnasında açıklanmadıkça tahlîl niyetinin bulunması nikâhın sahihliğine engel olarak görülmemelidir.

Üç talaktan sonra ikinci koca ile yapılan evlilik üç talaka bağlı sonuçları kaldırdığı gibi üçten az olan talak sonuçlarını da kaldırmaktadır.

Kaynakça

- Babertî, Ekmeluddîn Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Hanefî. (2007). *el-‘Înâye Şerhu'l-Hidâye*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali. (h.1344). *es-Sünenü'l-Kübrâ*. Haydarabad.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmâil. (2010). *el-Câmiu's-Sahîh*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Buhârî, Mahmûd b. Ahmed b. Abdi'l-Azîz b. Ömer b. Mâze. (2003). *el-Muhîdu'l-Burhânî fi'l-Fikhi'n-Nu'mânî*. Beyrut: Dâru İhyâ't-Turâsi'l-'Arabî.
- Ebû Dâvûd, Süleyman İbn el-Eş'as es-Sicistânî el-Ezîdî. (2001). *Sünenü Ebi Dâvud*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Ekinci, E. B. (2006). Eski hukukumuzda hîle-i şer'iyyeye dair. *Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi*, X, 1-2.
- Ğazâlî, Huccetü'l-İslâm Muhammed b. Muhammed Ebû Hâmid. (1994). *el-Vecîz fi Fikhi Mezhebi'l-İmami's-Şâfiî*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Halebî, İbrahim b. Muhammed b. İbrahim el-Hanefî (2005). *Multeka'l-Ebhur*. Şam: Dâru'l-Beyrûtî.
- Heyet, (t.y.). *el-Fikhu'l-Menhecî ala Mezhebi'l-İmâmi's-Şâfiî*.
- Heyet, (2000). *İslâm ve toplum*. İstanbul: İslâm Araştırmaları Merkezi.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh b. Muhammed em-Nemrî el-Kurtûbî el-Mâlikî. (1992). *el-Kâfî fi Fikhi Ehli'l-Medîne*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endülüsî. (2003). *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Kayyim el-Cevzî, Şemsuddîn Muhammed Ebû Bekir b. Eyyûb. (2004). *İ'lâmu'l-Muvaki'in an Rabbi'l-'Alemîn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed el-Makdisî el-Hanbelî. (1997). *el-Muğnî*. Riyâd: Dâru 'Âlemi'l-Kutub.

- İbn Rüşd el-Hafîd, Ebû'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el- Mâlikî. (1985). *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*. İstanbul: Kahraman.
- İbn-i Mâce, Muhammed bin Yezîd el-Kazvînî. (t.y.). *Sünenü İbn Mace*, Beyrut: Daru'l-Fikr.
- İbnü'l-Münzir, Ebû Bekr Muhammed b. İbrahim. (1983). *Kitâbu'l-İcmâ'*. Ankara: Gaye.
- Kâsânî, Alauddin Ebû Bekr b. Mes'ud el-Hanefî. (2003). *Bedâi'us-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Köse, S. (1998). Hülle. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi*, 18, 475-477. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Makdîsî, Şemsuddin Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Muhammed b. Ahmed İbn Kudâme. (1995). *eş-Şerhu'l-Kebîr*. Hicr.
- Malik b. Enes. (2005). *el-Muvatta'*. Beyrut: Dâru İbn Hazm.
- Mevsîlî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. (2007). *el-İhtiyâr Li Ta'lîli'l-Muhtâr*. İstanbul: Çağrı.
- Müslim İbnu'l-Haccâc en-Nîsâbü'rî. (2010). *Sahîhu Müslim*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Nesefî, Necmuddîn Ebû Hafs Ömer b. Muhammed. (1995). *Tilbetü't-Talebe fi'l-İstlâhâti'l-Fıkhiyye*, Beyrut: Dâru'n-Nefâis.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn b. Şeref eş-Şafî. (2005). *el-Mecmû' Şerhu'l-Mehezzeb*. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. (t.y.). *Tefsîru Âyâti'l-Ahkâm mine'l-Kur'ân*, İstanbul: Dersaadet.
- Sâğırcı, Esad Muhammed Saîd. (2009). *Delilleriyle Hanefî Fıkhu*. İstanbul: Karınca ve Polen.
- Semerkindî, Alauddin Muhammed el-Hanefî (t.y.). *Tuhfetü'l-Fukahâ*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Serahsî, Şemsu'l-Eimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebi Sehl (2009). *Kitâbu'l-Mebsût fi'l-Fıkhi'l-Hanefî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Sabık, S. (2007). *Fıkhu's-Sünne*. Beyrut: Dâru İbni Kesîr.
- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs. (2002). *el-Umm*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. (2009). *Neylü'l-Evtâr Şerhu min Esrâri Münteka'l-Ahbâr*. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyîb.
- Şîrâzî, Ebû İshak İbrahim b. Ali b. Yusuf el-Fîrûzâbâdî eş-Şâfiî. (2003). *el-Mühezzeb*, Beyrut: Dâru'l-Marife.
- Şîrbînî, Şemsuddin Muhammed ibn Muhammed el-Hatîb eş-Şâfiî. (2009). *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rîfeti Me'âni Elfâzi'l-Minhâc*. Şam: Daru'l-Feyhâi.

- Tenûhî, Ebû Sa'id Sahnûn b. Sa'id. (1994). *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Tirmizi, Ebû İsâ Muhammed İbn İsâ. (2002). *el-Câmiu's-Sahîh*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Zemahşerî, Cârullah Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. (t.y.). *Ruûsu'l-Mesâil (el-Mesâilü'l-Hilâfî beyne'l-Hanefî ve's-Şafî)*. (y.y.): el-Mektebetü'l-İslâmî.
- Zeyle'î, Fahrudin Osman b. Ali el-Hanefî. (2000). *Tebyînü'l-Hakâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Zuhaylî, V. (1992). *İslâm Fıkhı ansiklopedisi*. İstanbul: Risale.